

بررسی اسطوره و نماد قوچ در فرهنگ ایران باستان با محوریت قوچ‌های سنگی چهارمحال و بختیاری

عاطفه قربانی قهفرخی*^۱، علی یزدانی راد^۲، طاهره براتی ارداجی^۴

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد رشته ایران‌شناسی گرایش تاریخ دانشگاه یزد

۲- دکترای تاریخ ایران باستان عضو هیئت علمی گروه تاریخ دانشگاه یزد

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد رشته ایران‌شناسی گرایش تاریخ دانشگاه یزد

atefehghorbani@stu.yazd.ac.ir

چکیده:

سنگ قبرها دارای ارزش سمبلیک و نمادین می باشند. از میان این سنگ قبرها می توان به تندیس‌های سنگی شیر و قوچ اشاره کرد. این تندیس‌ها صرفاً جنبه تزیینی نداشته و علاوه بر اشاره مستقیم به پاره‌ای مفاهیم، سندی هستند که ویژگی‌های اعتقادی، فرهنگی و اجتماعی دوران خود را بازگو می کنند و به عنوان جزئی از اجزای شکل دهنده فرهنگ مردم ایران، رمز و رازهای زیادی را در خود دارند که گشودن هر یک از این رموز می تواند قسمتی از فرهنگ و ذهنیت مردمان گذشته را برای ما بازگو کند. تحقیقاتی که در مورد آنها انجام پذیرفته بیشتر با محوریت شیرهای سنگی بوده و می توان گفت در این میان تندیس‌های قوچ سنگی در حاشیه شیرهای سنگی قرار گرفته و کمتر تحقیقی به بررسی مستقیم آنها پرداخته است همچنین تحقیقات بیشتر حول شکل ظاهری تندیس‌ها، اهمیت زیباشناختی با نگاهی گذرا به تاریخچه آنها بوده و کمتر به بررسی نقش نمادین و جایگاه آنها در فرهنگ سمبلیک و ارتباط آنها با اسطوره‌ها و نمادهای باستانی ایران پرداخته شده است. اطلاعات و داده‌های نوشتار حاضر با بررسی‌های میدانی و مطالعات کتابخانه‌ای گردآوری شده است و با استفاده از شیوه تحلیلی- توصیفی بررسی شده‌اند. نتایج حاصل از این نوشتار بیانگر آن است که قوچ‌های سنگی با اسطوره و نماد قوچ در گذشته پیوند دارند.

کلمات کلیدی: قوچ سنگی، تندیس سنگی، فره ایزدی، نماد قوچ

۱- مقدمه

تندیس‌های سنگی مقبره‌ها را از سنگ‌های موجود در مناطق می تراشیدند و بر قبر افرادی خاص قرار می دادند. در ایران این تندیس‌ها به شکل حیواناتی نظیر شیر، قوچ و در مواردی بسیار نادر به شکل اسب قابل مشاهده‌اند. (تناولی، ۱۳۸۸: ۸۲). از این میان شیرهای سنگی بیشتر مورد توجه محققین قرار گرفته‌اند و پژوهش‌های زیادی با محوریت آنها اعم از بررسی خود شیرها و ارتباطشان با عقاید و اسطوره‌های پیشین، صورت پذیرفته است که در این میان می توان به نمونه‌های زیر اشاره کرد: مقاله «هنر شیرسنگی در فرهنگ بختیاری» چاپ شده در کتاب جستاری در فرهنگ و هنر بختیاری. نوشته عباس قنبری عدیوی. (۱۳۹۰) انتشارات نیوشه شهرکرد. کتاب «شیرسنگی در بختیاری» نوشته عباس قنبری عدیوی. (۱۳۹۳) انتشارات نیوشه شهرکرد. پایان نامه «نگاهی نوین به حفاظت شیرسنگی در قبرستان‌های تاریخی استان چهارمحال و بختیاری» (پدیدآورنده: نرجس زمانی، دانشگاه هنر اصفهان، (۱۳۸۸)). در مورد نماد قوچ مقاله «نقش قوچ در آیین‌های وابسته به ایزدبانویزرگ در لرستان» نویسندگان: بهارمختاریان و سجاد شکری (۱۳۹۰) پژوهش‌های انسان شناسی ایران شماره ۱. نوشته شده است. اما در مورد قوچ‌های سنگی فقط به اشاره‌ای کوتاه در پژوهش‌هایی با محوریت شیرسنگی اکتفا شده و کمتر پژوهشی به طور مستقل